

Prof. Dr. Erişah ArıcanMarmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık
Yüksek Okulu Öğretim Üyesi**Doç. Dr. Başak Tanınmış Yücememiş**Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık
Yüksek Okulu Öğretim Üyesi

Ekonomik Gelişmeler ve Seçilmiş Göstergelerle Türkiye’de Bankacılık Sektörü

Giriř

Global Kriz’in ardından gelişmiş ülkelerde bütçe açıkları ve borç sorunu büyümüş, gelişmekte olan ülkelerde ise hızlı büyümenin etkisiyle cari açık ve enflasyonist baskılar artmış olmasına rağmen geçen yaklaşık sekiz yıllık süreçte küresel dengesizlikler azaltılmaya ve uzun dönemli istikrar tesis edilmeye çalışılmıştır. Finans sektörünün rehabilitasyonunda sektörel payı büyük olan bankalar yeniden yapılandırılmaya, etkin bir düzenleme ve de-

netim yapısı oluşturulmaya çalışılmıştır. Yüksek bir büyüme potansiyeline sahip olan Türk bankacılık sektörü gelişimini sürdürürken, ekonomik faaliyetleri de desteklemeye devam etmiştir. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) da birçok merkez bankası gibi fiyat istikrarı yanında finansal istikrarı da hedeflemeye başlamıştır. TCMB dünyada devam eden belirsizlik ortamında kredi büyümesi ve döviz kurlarındaki aşırı dalgalanmalara karşı bir koruma sağlamak ve finansal

riskleri sınırlamak amacıyla geleneksel para politikası uygulamalarından farklı geleneksel olmayan para politikası araçlarını da uygulamaya koymuştur. 2016 yılı ekonomik görünümde belirsizliklerin devam ettiği, farklılaşmaların kesinleştiği, dolayısıyla volatilitenin yüksek kaldığı bir konjonktür sunmaktadır.

Çalışmada 2008 Global Krizi'nden sonra dünya ve Türkiye ekonomisinde yaşanan gelişmelere genel hatlarıyla değinilmiş, ardından Türk bankacılık sektörünün yapısı seçilmiş göstergelerle ele alınarak ekonomik gelişmelerin ve TCMB politikalarının sektör üzerindeki etkileri irdelenmeye çalışılmıştır.

1. Dünya ve Türkiye Ekonomisindeki Gelişmeler

1.1. Dünya Ekonomisindeki Gelişmeler

Dünya ekonomisi açısından yakın geçmişte yaşanan 2008 Global Krizi küresel ekonomik şartları oldukça değiştirmiştir. 2008-2013 yılları arasında küresel ekonomide; gelişmiş ülkelerin çoğunda deflasyonist bir süreç yaşanmış buna bağlı olarak resesyon ve negatif büyüme sorunları ile

karşılaşmış, aynı zamanda bütçe açıkları büyümüş ve borç sorunu yaşanmıştır. Aynı dönemde gelişmekte olan ülkelerde ise enflasyonist bir süreç yaşanmış, cari açıklar artmış ve genellikle iyi büyüme rakamları izlenmiştir. 2014-2015 döneminde ise küresel ekonomide; Amerika Birleşik Devletleri (ABD) hariç gelişmiş ülke ekonomileri toparlanmakta oldukça zorlanmış, gelişmekte olan ülkeler ise gelişmiş ülkelerin büyümemesi sorunundan etkilenmeye başlamışlardır. Kriz sonrası ABD, Avrupa Birliği (AB) ve Japon ekonomileri finansal sektöre likidite ve sermaye desteği sağlamaya yönelik hızlı bir parasal genişleme sürecine girmiş, bu parasal bollaşma süreci gelişmekte olan ülke ekonomilerini olumlu yönde etkilemiştir. Ancak gelişmiş ülkelerdeki talep yetersizliği nedeniyle parasal bolluk etkisini yitirmiş, gelişmekte olan ülkeler kendi sorunları ile yüzleşmek zorunda kalmışlardır. 2015 yılı itibarıyla ise pek çok gelişmiş ve gelişmekte olan ülke ekonomilerinde hızlı büyüme kayıpları yaşanmış, işsizlik artmış ve buna bağlı olarak emtia fiyatlarında da gerileme görülmüştür. Ayrıca Amerikan Merkez Bankası Fed'in parasal genişlemeyi sonlandırıcı politikalar uygulaması (tahvil alımını sonlandırması, likidite önlemlerini azaltması ve faiz artırımına gitmesi) süreci daha da hızlandırmıştır.

2015 yılında küresel büyüme yavaşlamış ve %3,1 oranında gerçekleşmiştir. Gelişmiş ülkelerde büyüme oranı sınırlı da olsa hızlanarak %1,9 seviyesinde gerçekleşmiş, gelişmekte olan ülkelere ise

%4'e kadar gerilemiştir. Gelişmiş ülkelerde para politikaları ayrıştırmıştır. ABD ekonomisinde ve istihdam piyasasında olumlu gelişmeler olmuş ve politika faiz oranı sınırlı oranda artmıştır. Avrupada ise gevşek para politikası uygulamaları sürmüş ve faiz oranları genel olarak çok düşük düzeyde seyretmiştir. Ayrıca gelişmiş ülkelerde kamu borç stokunun düzeyi ve bankacılık sektöründeki sorunlar da faiz oranlarının düşük düzeyde kalmasına neden olmuştur. Bu ülkelerin çoğunda hızla büyüyen bütçe açıklarının etkisi yanında finansal sektöre sağlanan desteklere bağlı olarak ülkelerin borç stokunun gayri safi yurtiçi hasılaya (GSYİH) oranı hızla artmış, 2015 yılında %104,8 seviyesini görmüştür. Gelişmekte olan ülkelere ise aynı oran 2015 yılında %45,1 olarak düşük düzeyde seyretmiştir. Söz konusu ülkelere büyüme performansının zayıf olması, jeopolitik risklerin fazlalığı, enerji ve emtia fiyatlarının düşmesi nedenleriyle küresel risk iştahı düşük düzeyde kalmıştır. Bu nedenle gelişmekte olan ülkelere sermaye çıkışı olmuş, bu ülkelerin para ve sermaye piyasalarında volatiliteler artmış, aktif fiyatları düşmüş, para birimlerinde değer kaybı yaşanmış ve faiz oranları üzerindeki baskı artmıştır. Enflasyon oranı ise gerileyen emtia fiyatlarının etkisiyle gelişmiş ülkelere %0,3 olarak düşük düzeyde gerçekleşmiş, gelişmekte olan ülkelere ise %5 civarında seyretmiştir. Ayrıca düşen talep ve daralan ihracat pazarları nedeniyle yüksek sübvansiyon politikaları uygulanmış, küresel emtia fiyat endeksi %36 gerilemiş, petrol fiyatları da %30 düşmüştür.

2016 yılı itibariyle küresel büyümeye dair aşağı yönlü riskler ve finans piyasalarındaki oynaklıklar devam etmektedir. ABD ekonomisinin faiz artım süreci, Çin ekonomisindeki yavaşlamaya ilişkin endişeler, emtia ve petrol fiyatlarında oluşan aşağı yönlü eğilim geliştirmekte olan ülkelere yönelik portföy hareketlerini zayıflatmıştır. Bu tür riskler gerek gelişmiş gerekse geliştirmekte olan ülke politika yapımcılarını standart bir reçete olmamakla birlikte tekrar parasal genişleme ve teşvik yöntemlerine başvurma yoluna itmiş görünmektedir. Önümüzdeki dönemde geliştirmekte olan ülkelere yönelik sermaye akımlarının bu ülkelere özgü unsurlara olan duyarlılığın devam edeceği beklentisi nedeniyle artması öngörülememektedir.

1.2. Türkiye Ekonomisindeki Gelişmeler

Türkiye ekonomisinde yaşanan 2001 krizinin ardından yapılan yasal düzenlemeler ve alınan idari tedbirlerle kronikleşen bazı yapısal sorunlar (yüksek enflasyon, işsizlik, düşük büyüme, yüksek faiz ve kamu borcu gibi) azalmış, buna bağlı olarak ekonominin dalgalanmalara karşı dayanıklılığı artmıştır.

Türkiye ekonomisi 2008 Global Krizi'nin akabinde 2009 yılında %5 negatif büyümüş, 2010 yılı itibariyle ise sabit sermaye yatırımları ve iç talepteki genişleme ile %8,9'luk bir büyüme potansiyeli yakalamıştır. Ancak dış talep gelişmiş ülkelerin yavaş büyümesine bağlı olarak sınırlı kalmıştır. 2014 yılına gelindiğinde TL'de

yaşanan değer kaybı ve petrol fiyatlarındaki düşüşün etkisiyle net ihracat büyümeyi desteklemiş ve büyüme %3 düzeyinde gerçekleşmiştir. 2015 yılında ise net ihracat azalmış, ancak iç talep artışı ile büyüme %5 ile beklenenin üzerinde ve hedef düzeye yakın seviyede gerçekleşmiştir. Ekonomik canlanma sayesinde 2009'da %13,5 olan işsizlik oranı, 2013 yılında %9,7'ye kadar gerilemiş, ancak 2015 yılında tekrar yükselerek %10,3'e ulaşmıştır. Artan sermaye girişine bağlı olarak kriz sonrası TL değerlenmiş, ithalat hızla büyümüş, cari işlemler açığı genişlemiştir. Merkez Bankası'nın döviz rezervleri artmıştır. Enflasyon beklentisi ise genel olarak enflasyon hedefine yakın seyretmiştir. Tüketici enflasyonu 2010'da %6,4 olurken, 2013 yılına gelindiğinde %7,4 düzeyinde gerçekleşmiş ve öngörülen düzeyin üzerinde artmıştır. Enerji fiyatlarının düşmesi enflasyonu aşağı yönde etkilese de, iç talep artışının hızlanması, TL'nin değer kaybı ve gıda fiyatlarının artması enflasyonu yukarı yönde etkilemiş ve 2015 yılında %8,8 düzeyine çıkmıştır.

Merkez Bankası küresel krizin büyüme ve finansal sektör üzerindeki olumsuz etkilerini sınırlandırmak amacıyla politika faizlerini 2010 yılında düşürmüştü, piyasaların normale döndüğü gerekçesiyle, parasal sıkılaştırma sürecine girilmiştir. Buna bağlı olarak zorunlu karşılık oranları yüksek tutulmuş, rezerv opsiyon katsayıları (ROK) da arttırılmıştır. Politika faizindeki düşüş 2013 yılında da sürmüştür. Ancak yılın ikinci yarısında sermaye girişinin yavaşlaması, yurtdışında siyasi alanda yaşanan gelişmeler, portföy tercihlerindeki değişme-

ler, para ikamesinin hızlanması gibi nedenlerle TL yabancı paralar karşısında değer kaybetmeye başlamıştır. Merkez Bankası faiz oranlarını yükseltirken, likiditeyi sıkılaştırıcı bir politika izlemiştir. Merkez Bankası döviz piyasasında yaşanan istikrarsızlığı önlemek ve likidite sağlamak amacıyla döviz satarak döviz arzını arttırmıştır. Buna rağmen döviz rezervleri 2013 yılı sonunda 110 milyar dolara yükselmiştir. 2014 yılında TCMB sıkı para politikası uygulayarak politika faiz oranını enflasyondaki artış beklentisi nedeni ile %4,5 seviyesinden %10'a yükseltmiştir. Yılın ikinci yarısından itibaren ölçülü faiz indirimleri yapılmıştır. 2015 yılının ilk çeyreğinde politika faizi %8'in altına gerilemiş, ancak sıkı likidite politikasının etkisiyle yılın ikinci yarısında %9'a yakın bir düzeyde kalmıştır. Aynı yılda geliştirmekte olan ülkelerde yaşanan sermaye çıkışına paralel olarak, TL başlıca para birimleri karşısında değer kaybetmiş, Merkez Bankası döviz rezervleri de 96 milyar dolara gerilemiştir. 2016 yılının ilk yarısında ise politika faizi %7,5'e gerilemiştir. Merkez Bankası tarafından ağırlıklı olarak enflasyona endekslenen faiz indiriminin yolu döviz kurlarının aşağıya çekilmesinden geçmektedir. Dolayısıyla döviz kuru düşmezse agresif faiz indiriminin yapılması da zor görülmektedir.

Ekonomideki hızlı toparlanma maliye politikası hedeflerinin öngörüler çerçevesinde gelişmesini sağlamış, kamu kesiminde mali disiplin korunmuştur. Bütçe açığının GSYİH'ya oranı 2010'da %4'e, 2013'te %1,2'ye gerilemiş, 2015 yılında da aynı düzeyini korumuştur. 2010 yılında %0,5

olan faiz dışı fazlanın GSYİH'ya oranı, 2013'te %2'ye yükselmiş, 2015 yılında ise %1,5'e seviyesinde seyretmiştir. İç borç stokunun GSYİH'ya oranı ise 2010 yılında %32'ye gerilemiş, düşüş takip eden yıllarda da sürmüş ve sırasıyla 2013'te %26, 2015'te de %22,5 seviyesinde gerçekleşmiştir.

Türkiye'de dış ticaret açığı her geçen yıl artışını sürdürmüş ve 2013 yılında 100 milyar dolara yükselmiş, ihracatın ithalatı karşılama oranı ise %60 seviyesine gerilemiştir. Dış ticaret açığındaki artış nedeniyle cari işlemler dengesi açığı beklenenden daha hızlı büyümüş, 65 milyar dolara ulaşmıştır. 2015 yılına gelindiğinde ise daha önce belirtildiği gibi petrol fiyatlarındaki düşüş ve TL'deki değer kaybı dış ticaret açığının gerilemesine katkı sağlarken, AB'deki yavaş büyüme ve artan jeopolitik riskler ihracatı olumsuz etkilemiştir. İhracatın ithalatı karşılama oranı %69 seviyesine yükselmiştir. Dış ticaret açığındaki gerileme aynı zamanda cari işlemler açığının 32 milyar dolar seviyesine düşmesini sağlamıştır. Ülkenin dış borç stokunun GSYİH'ya oranı da 2010 yılında %38 iken, geçen yıllar içerisinde yükselerek 2013'te %47'ye, 2015'te de %55'e ulaşmıştır. Dış borç stokunun %29'u kamu kesimine, %71'i ise özel sektöre aittir.

Global krizin ardından Türkiye ekonomisi hızla toparlanırken, finansal sektör de büyümeye destek olmuştur. Türk hükümeti tarafından açıklanan 2016-2018 dönemini kapsayan Orta Vadeli Program hedefi çerçevesinde; istikrarlı ve kapsayıcı büyümeyi artırmak, enflasyonu düşürmek,

mali disiplinin sürdürülmesiyle cari açığındaki azalma eğilimini korumak amaç edinilmiştir. 2017 ve 2018 yılları için %5'lik bir büyüme hedefi konulmuş, yine aynı yıllar için sırasıyla %6 ve %5'lik bir enflasyon hedefi belirlenmiş, cari işlemler açığının GSYİH'ya oranının %3,5 seviyesine gerilemesi hedeflenmiş ve kamu kesimi dengesi açığı ile kamu kesimi borç stokunun GSYİH'ya oranının dönem içerisinde azalması öngörülmüştür.

2. Türk Bankacılık Sektörünün Genel Görünümü

Global Kriz sonrası birçok ülke finansal kurumlarının denetlenmesinde etkinliğin artırılması amacıyla sermaye yeterliliği, risk yönetimi, likidite, gözetim ve denetime ilişkin yaklaşımları yeniden ele almış ve bankacılık sektörlerinin yeniden yapılandırılması kapsamında bankaların mali yapılarını güçlendirecek ve işlevlerini arttıracak önlemler almaya devam etmişlerdir.

Söz konusu süreçte küresel piya-

salarda yüksek riskli ve belirsiz bir ortam olmasına karşın, Türkiye'de finansal istikrar güçlü bir görünüm sergilemiştir. Finansal sektörün önemli bir kısmını oluşturan bankacılık sektörü de gösterdiği başarılı performans ile ekonomik faaliyetlerin finansmanı ve parasal aktarım mekanizması işlevini sağlıklı şekilde sürdürmüştür. 2015 yılına ait temel göstergeler Türk bankacılık sektörünün risklere dayanabilecek, ödeme sistemlerinin etkili olarak çalışmasını ve beklenmedik şoklara dirençli olmasını sağlayabilecek ve büyümenin finansmanını destekleyebilecek güçte bir bilanço yapısına sahip olduğunu göstermektedir. Ayrıca sektörün operasyonel altyapısı yeni teknolojiler ile desteklenmekte, bir yandan şube ağı hızla gelişirken diğer yandan artan mobil uygulamalar ile bankacılık sektörü kredi dışı finansal hizmetleri de çeşitlendirme yoluna giderek finansal sektörün büyümesine katkı sağlamaktadır. Aşağıda Türk bankacılık sektörünün genel görünümü verileri incelenmeye çalışılmıştır. (Tablo 1)

Tablo 1. Türk Bankacılık Sektöründe Banka ve Şube Sayıları

Banka Türleri	2009		2010		2013		2015	
	Banka	Şube	Banka	Şube	Banka	Şube	Banka	Şube
Mevduat Bankaları	32	8.991	32	9.423	32	10.981	34	11.151
Kamu	3	2.530	3	2.744	3	3.397	3	3.681
Özel	11	4.390	11	4.582	11	5.339	9	4.299
Fon	1	1	1	1	1	1	1	1
Yabancı	17	1.070	17	2.096	17	2.244	21	3.170
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	13	45	13	42	13	40	13	42
Katılım Bankaları							5	1.080
Toplam	45	9.036	45	9.465	45	11.023	52	12.269

Kaynak: TBB.

Türkiye'de 2001 krizi sonrası 2002 yılında, 40'ı mevduat, 14'ü kalkınma ve yatırım bankası olmak üzere toplam 54 banka faaliyet göstermekteydi. Geçen yıllar içerisinde bankaların sayısı azalarak 2013 yılında 45'e kadar gerilemiş, 2015 yılında ise mevduat bankaları 34'e çıkmış, kalkınma ve yatırım bankaları 13'te kalmış, katılım bankalarının sisteme katılımıyla ise toplam banka sayısı biraz yükselerek 52'ye ulaşmıştır. Geçen sürede kamu bankalarının sayısı değişmemiş, 11 özel banka kapanmış, fondaki bankalar 2'den 1'e düşmüş, yabancı bankaların sayısı ise 21'e çıkmıştır. Banka sayıları azalmasına rağmen şube sayıları artmaya devam etmiştir. Şube sayısındaki artışın kayna-

ğı mevduat bankaları ve katılım bankaları olmuştur. (Tablo 2)

Sektördeki yoğunlaşma yüzdeleri incelendiğinde ilk beş bankada daha fazla olmakla birlikte ilk beş ve ilk on bankanın toplam aktifler, mevduat ve krediler içindeki paylarının nispeten azaldığı görülmektedir. Bu durum söz konusu bankaların dışında kalan bankaların da rekabet gücünün yükselmeye başladığının bir göstergesidir. İlk beş banka içinde 2015 yılında 1 kamu, 3 özel ve 1 yabancı sermayeli banka yer alırken, ilk on banka arasında 3 kamu, 4 özel ve 3 yabancı sermayeli banka yer almıştır. (tablo 3)

Türk bankacılık sektöründe top-

lam aktif büyüklüğü 2015 yılında 2.357 milyar TL'ye (808 milyar dolar) yükselmiştir. Toplam aktiflerin GSYİH'ya oranı %121 olmuştur. Kaynakların %63'ü kredilere, %15'i likit değerlere, %14'ü menkul kıymet portföyüne ayrılmıştır. Toplam aktifler içinde menkul kıymet portföyünün payı ise azalmaya devam etmiştir.

Pasifteki artış ağırlıklı olarak mevduat ve mevduat dışı kaynaklardaki büyümeden kaynaklanmıştır. 2015 yılında pasif kalemler içerisinde mevduatlar %53, mevduat dışı kaynaklar %28 ve öz kaynaklar %11 pay almıştır. TL mevduatın toplam mevduat içindeki payı %55 olmuştur. Türk lirası mevduatın toplam mevduat içindeki oranı kamu bankalarında %68, özel bankalarda %53 ve yabancı bankalarda %52 düzeyindedir. Bu durum Türkiye'de kamu bankalarının piyasa yapıcısı rolünü üstlendiğini net bir şekilde göstermektedir. Toplam mevduatın ortalama vadesi ise finansal sisteme olan güvenin artması ile her yıl uzayarak 2015'te 2,9 aya ulaşmıştır. Mevduatın krediyi karşılama oranı ise 2009 yılında %75 düzeyinde iken her geçen yıl artmış ve 2015 yılına gelindiğinde %120 seviyesine yükselmiştir.

Öz kaynaklar kalemi Türk lirası bazında yükselmiş, ancak sabit fiyatlarla hesaplandığında 2010 yılında %13 düzeyinde iken 2013 ve 2015 yıllarında %11 seviyesinde kalmıştır. Öz kaynaklardaki artışın yavaşlama nedeni faiz oranlarındaki artışa, TL'nin değer kaybetmesine ve kar hacmindeki yavaş büyümeye bağlanabilir. Türk bankacılık sektöründe küresel kriz sonrası net dönem karı ise 2009 yılında 19,4 milyar TL sevi-

Tablo 2. Türk Bankacılık Sektöründe Yoğunlaşma (%)

	2009	2010	2013	2015
İlk beş banka				
T.Aktif	63	63	58	58
T.Mevduat	66	66	59	60
T. Krediler	55	57	56	56
İlk On banka				
T.Aktif	87	87	86	85
T.Mevduat	91	91	90	89
T.Krediler	85	86	85	84

Kaynak: TBB.

Tablo 3. Türk Bankacılık Sektöründe Seçilmiş Bilanço Kalemleri

Aktif Kalemler	2010 (Milyar TL)	Yüzde Pay	2013 (Milyar TL)	Yüzde Pay	2015 (Milyar TL)	Yüzde Pay
Likit Aktifler	99	10	247	15	357	15
Finansal Varlıklar	286	30	282	17	330	14
Krediler	498	52	992	61	1.497	63
Toplam Aktifler	964	100	1.636	100	2.357	100
Mevduat	584	61	884	54	1.245	53
Mevduat Dışı	188	20	439	27	657	28
Öz Kaynaklar	129	13	185	11	262	11
Toplam Pasifler	964	100	1.636	100	2.357	100

Kaynak: BDDK

yesinde gerçekleşmiş, 2010 yılında 21,3 milyar TL'ye yükselmiş, 2011'de biraz düşse de 2013'te tekrar yükselme eğilimi göstererek 22,6 milyar TL'ye ulaşmış, 2015'te ise 26,1 milyar TL olmuştur. Ancak net dönem karı dolar bazında %15 oranında azalmıştır. Faiz oranlarındaki yükseliş nedeniyle faiz marjının daralması, Türk lirasının değer kaybı ve kredi riskleri için ayrılan karşılıklardaki artış kar hacmini sınırlayan etkenler olmuştur.

Bankacılık sektöründe 2015 yılında Türk lirası aktifler %12, Türk lirası pasifler ise %11 artmıştır. Buna karşılık, yabancı para aktifler %30, pasifler ise %28 büyümüştür. Bilanço dışı işlemlerde, özellikle kur ve faiz riskinin yönetilmesine yönelik olarak türev işlemler fazlasıyla gerçekleştirilmiştir. (Tablo 4)

Geçen süreçte kredi hacmi genişlemiş, krediler yaklaşık üçte bir oranında paylarla büyük işletmeler, KOBİ'ler ve bireyler arasında geniş bir risk yelpazesinde dağıtılmıştır. Bireysel krediler ağırlıklı olarak tüketici ve konut kredilerinden oluşmuştur. Kredilerin %70'i Türk lirası, %30'u ise yabancı para kredilerden ibarettir. (Tablo 5)

Tahsili gecikmiş alacakların kredilere oranı geçen yıllar içerisinde düşüş göstermiş, 2013 yılında %2,7 olmuştur. Ancak 2015 yılında tekrar yükselerek %3,2 düzeyine ulaşmıştır. Tahsili gecikmiş alacak oranı işletmelerde %2,7 seviyesindedir. Bireysel kredilerde takipteki alacakların oranı 2013'te yarı yarıya azalmış, ancak 2015'te %4,3'e yükselmiştir. Kredi kartları %7,4 ile en yüksek düzeyde kalmıştır. Takibe düşen tüke-

Tablo 4. Kredilerin Dağılımı

Kredi Türleri	2010 (Milyar TL)	Yüzde Pay	2013 (Milyar TL)	Yüzde Pay	2015 (Milyar TL)	Yüzde Pay
Kurumsal	382	68	748	68	1.113	73
KOBİ	126	24	280	25	405	26
Bireysel	182	32	353	32	419	27
Kredi Kartları	49	9	100	9	103	7
Tüketici ve Konut	133	24	253	23	316	20
Konut	62	11	111	10	144	9
Otomobil	6	1	9	1	7	0
Tüketici	65	12	133	12	165	11
Toplam	564	100	1.101	100	1.532	100

Kaynak: BDDK

Tablo 5. Takipteki Krediler (Toplam Kredilere Oranı, %)

Kredi Türleri	2009	2010	2013	2015
Kurumsal	4,8	3,3	2,6	2,7
KOBİ	-	-	3,2	4,0
Bireysel	6,0	4,1	2,9	4,3
Kredi Kartları	10,3	7,9	5,0	7,4
Tüketici ve Konut	4,3	2,8	2,0	3,3
Konut	2,1	1,4	0,6	0,5
Otomobil	10,3	6,0	2,9	3,3
Tüketici	5,5	3,7	3,1	5,7
Toplam	5,2	3,5	2,7	3,2

Kaynak: BDDK

tici kredileri de %5,7 düzeyinde gerçekleşmiştir. KOBİ kredilerinde ise tahsili gecikmiş alacak oranı %4,0'tür.

Türk bankacılık sektörüne ait sağlamlık göstergeleri incelendiğinde sektörün sağlıklı olduğu sonucu çıkarılabilir. Sektörde sermaye yeterliliği rasyosu yaklaşık %20'lerden gerileyerek 2015'te %15,6 düzeyine kadar düşse de yasal ve uluslararası standartlar çerçevesinde yüksek seviyesini korumuştur. Sermaye yeterliliği rasyosu kredi stokundaki hızlı büyüme, yabancı para kredilerin TL karşılıklarının artması ve bireysel kredilerde risk ağırlıklarının yüksek olması nedeniyle gerilemiş-

tir. Aktiflerin öz kaynak kaldıraç oranı ise düşüş eğilimi göstererek %7,7 seviyesinde gerçekleşmiştir. Bu durum sektörün finansman riskini yükseltmektedir. Sektörde öz kaynak karlılığı sürekli düşüş göstermiş ve 2015 yılında %10,2 olmuştur. Benzer şekilde sektörde aktif karlılığı da azalarak %1,1 seviyesinde gerçekleşmiştir. Takipteki kredilerin azalması ve mevduatın krediyi karşılama oranının yükselmesi sektörün aktif kalitesini bir nebze yükseltmiştir. (Tablo 6)

Para politikalarına ilişkin küresel belirsizlikler, Türkiye'de döviz kuru hareketlerine, enflasyon görünümünde nispi bozulmalara ve

Tablo 6. Bankacılık Sektörü Sağlık Göstergeleri

Yıllar	2009	2010	2011	2012	2013	2015
Sermaye Yeterliliği						
Öz Kaynaklar/ T. Aktifler	13,3	13,4	11,9	13,4	11,3	11,3
Özkaynaklar/(Kredi+Piyasa+Operasyonel Risk İçin Gerekli Sermaye Yükümlülüğü)	20,9	19,2	16,7	18,1	15,4	15,6
Aktif Kalitesi						
Finansal Varlıklar (net)/T. Aktifler	35,2	32,1	26,1	22,7	18,8	16,0
T. Krediler ve Alacaklar/T.Aktifler	47,7	52,9	57,2	59,2	62,1	65,2
T. Krediler ve Alacaklar/T.Mevduat	75,1	82,8	95,0	99,9	107,7	116,6
Takipteki Krediler (net)/T. Krediler ve Alacaklar	0,8	0,6	0,5	0,7	0,6	0,7
Likidite						
Likit Aktifler/T. Aktifler	33,0	32,8	30,9	31,3	28,5	26,3
Likit Aktifler/Kısa Vadeli Yükümlülükler	54,3	54,7	53,4	56,6	54,1	50,6
Karlılık						
Net Dönem Karı (Zararı)/ T. Aktifler	2,4	2,2	1,6	1,7	1,4	1,1
Net Dönem Karı (Zararı)/ Öz Kaynaklar	18,3	16,5	13,8	13,0	12,8	10,2
Gelir-Gider Yapısı						
Net Faiz Geliri/Toplam Faaliyet Gelirleri	56,7	58,9	61,3	61,7	59,1	62,6
Personel Giderleri/Diğer Faaliyet Giderleri	45,5	44,4	45,1	44,9	43,3	40,4
Faiz Dışı Gelirler (Net)/Diğer Faaliyet Giderleri	73,6	76,5	71,6	66,5	64,6	47,4

Kaynak: TBB

finansal piyasalarda oynaklığa neden olarak makro-finansal istikrarın görünümünü etkilemiştir. TCMB, 2010 yılının sonlarından itibaren asimetrik faiz koridorunu aktif bir politika aracı olarak kullanmaya başlamıştır. Böylece günlük ve haftalık olarak para pozisyonuna “ince ayar” yaparak hem krediler hem de döviz kuru kontrol etmeyi hedeflemiştir. Aynı zamanda zorunlu karşılıklar da kredi hacminde gözlenen yüksek artışın sınırlanması amacıyla kademeli olarak artırılmıştır. Böylece TCMB tarafından para politikası temkinli olarak uygulanmaya başlanmış, alınan makro

ihtiyati tedbirler ve nispeten azalan belirsizliklerle birlikte ekonomik ve finansal istikrarı tehdit edebilecek oynaklık, kırılabilirlik ve risk primi kısmi olarak düşürülmüştür. Risk primlerindeki iyileşme faiz oranlarının düşmesini, faiz riskine olan duyarlılığın azalmasını ve getirilerin daha yavaş seyretilmesini sağlamıştır. Aynı zamanda Türk bankacılık sisteminin mevcut karlılık ve öz kaynak seviyesi faiz riskine olan duyarlılığın makul düzeyde kalmasını sağlamıştır.

Son dönemlerde TCMB tarafından uygulanan sıkı para politikası, finansal koşullarda görülen

sıkılaştırma ve alınan makro ihtiyati önlemler bankacılık sektöründe kredi büyümesinin makul seviyelerde gerçekleşmesini sağlamış, kredi riski görünümüne olumlu katkı yapmış ve enflasyon baskısını azaltmıştır. Ancak bazı kredi türlerinde (KOBİ, bireysel ve ihtiyaç kredilerinde) tahsili gecikmiş alacaklar oranının artmaya başlaması, kredi riskinin finansal istikrar açısından yakın takibini gerekli kılmaktadır.

Olası likidite şoklarına karşı bankacılık sektörü yeterli likiditeye sahiptir. Fonlama kalitesindeki gelişmeler bankaların orta ve uzun vadede önemli likidite risklerine maruz kalma ihtimallerinin düşük olduğuna işaret etmektedir. Bankalar denetleyici ve düzenleyici otoritenin (BDDK) tespit etmiş olduğu likidite karşılama oranları açısından herhangi bir sıkıntı yaşamamakta, hatta oldukça iyi durumda bulunmaktadır. Rezerv Opsiyon Mekanizması (ROM), bankaların TCMB’de tutmak zorunda oldukları Türk lirası zorunlu karşılıkların belirli bir yüzdesini döviz (dolar ve/veya euro) ve standart altın cinsinden tesis etmelerine imkan tanıyan bir uygulama olarak, yabancı para likiditede yaşanabilecek sıradışı dalgalanmalara karşı önemli bir tampon vazifesi görecektir. ROM’un otomatik bir dengeleyici olarak daha etkin çalışması ve bu şekilde finansal istikrarın desteklenmesi amacıyla Türk lirası zorunlu karşılıkların döviz cinsinden tesis edilmesi imkanı uygulamasında ROK artırılmıştır. Bankalar, döviz likiditesine erişimin güçleştiği dönemlerde, likidite ihtiyaçlarının bir kısmını rezerv opsiyonu kullanımlarını azaltarak karşılayabilecektir.

Sonuç

Özellikle ABD ve AB ülkelerinde, 2008 yılından sonra Global Kriz'in finansal sektör üzerindeki olumsuz etkilerinin sınırlanması, giderilmesi ve finansal istikrarın korunması amacıyla uygulanan makro ihtiyati politikalara giderek artan ölçüde yer verilmiştir. Bu dönemde, gelişmiş ülkelerde uygulanan para politikalarıyla yüksek likidite ve düşük faiz oranları sağlanarak, aynı zamanda bankacılık sistemine kamu desteği verilerek hem ekonomik büyüme desteklenmiş hem de hızla artan borç stoklarının taşınması kolaylaştırılmıştır. Küresel risklerde hızlı ve sürekli artış eğilimi Türkiye'de de büyüme hızının yavaşlamasına neden olmuş, kur ve faizler üzerindeki baskıyı artırmıştır. Küresel arz-talep dengesinin fiyatlar üzerinde aşağı yönlü baskı uygulaması, deflasyon endişelerinin gündemden düşmemesi, düşük verimlilik probleminin çözülememesi, ekonomik görünüm ve para politikaları arasındaki farklılaşmanın belirginleşmesi, küresel ekonomilerin itici gücü olan gelişen ekonomilerin cazibelerini kaybetme riskini artırmıştır. Bu nedenle küresel büyümede oluşan baskının daha uzun bir döneme yayılacağı düşünülebilir. Ancak beliren bu zorlu küresel ortamda Türkiye ekonomisi para ve maliye politikalarında sıkı duruşunu devam ettirmekte ve rekabetçi kur politikasını korumaktadır.

Türk finans sektörünün önemli bir kısmını oluşturan bankacılık sektörü uygulanan makro ihtiyati politikalara beklenen yönde

tepki vermiştir. Sektörün toplam kredi büyümesinin sürdürülebilir seviyede tutulması, bireysel kredilerin toplam kredi stoku içindeki payının azalması, KOBİ'lere dönük finansman olanaklarının artması, sermaye yeterliliği, aktif kalitesi, likidite, karlılık gibi temel kriterler esas alındığında başarılı bir performans sergilediği, ekonomik faaliyetin finansmanı işlevini sağlıklı olarak sürdürdüğü ve düzenlemelere uyumlu bir şekilde davranış değişikliğine gittiği görülmektedir. TCMB ve BDDK gibi düzenleyici otoriteler tarafından gerçekleştirilen birtakım makro ihtiyati düzenlemeler ile bankaların aşırı risk almaları önlenmeye çalışılmış, bankacılık sektörü karlılığı ve öz kaynak büyümesi makul düzeylerde tutularak finansal istikrara katkı sağlanması amaçlanmıştır. Ayrıca değişen finansal koşullar karşısında TCMB faiz koridoru ve politika faizi uygulamaları ile faiz oranlarını değiştirmekte, bu şekilde döviz kuru ve kredilerdeki aşırı volatilitiyi azaltmayı, kısa vadeli sermaye hareketlerindeki değişkenliği ve makro finansal riskleri sınırlandırmayı amaçlamaktadır. Aynı zamanda Merkez Bankası ROM'u yani Türk lirası zorunlu karşılıkların döviz cinsinden tesis edilmesi uygulamasını otomatik bir dengeleyici olarak kullanmaktadır. TCMB son dönemde politika faizlerinde ölçülü indirimlere gitmiştir. Bununla birlikte TCMB'nin fiyat istikrarı amacıyla enflasyonda aynı zamanda da finansal istikrarda belirgin bir iyileşme gerçekleşene kadar sıkı para politikası uygulamasını sürdüreceği öngörülebilmektedir.

Kaynakça:

- ALPARSLAN, Melike ve Pelin A. ERDÖNMEZ. "Enflasyon Hedeflemesi ve Ülke Deneyimleri". Türkiye Bankalar Birliği Bankacılar Dergisi. Bankacılık ve Araştırma Grubu. Sayı 35. 2000.
- ARICAN, Erişah ve Başak TANINMIŞ YÜCEMEMİŞ. "Para Politikaları Işığında Türk Bankacılık Sektörü Genel Değerlendirmesi". İktisadi Araştırmalar Vakfı Yıllık. Yıl. 2015. Sayı 27, ss.60-65.
- BDDK.
- DALKILIÇ, Bahadır ve Mustafa AŞKIN. Gayrimenkul ve Konut Sektörüne Bakış. Emlak Konut Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı A.Ş. Ocak 2016.
- KARA, A. Hakan. (2012). "Küresel Kriz Sonrası Para Politikası", TCMB Çalışma Tebliği. No:12/17. TCMB Yayını. Ankara. 2012.
- ÖZATAY, Fatih. Parasal İktisat: Kuram ve Politika, İkinci Baskı, Ankara: Efil Yayınevi. 2011.
- ÖZATAY, Fatih. "Para Politikasında Yeni Arayışlar ve TCMB", Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı Raporu, R201202. Ocak 2012, ss. 1-17.
- TBB. Bankalarımız 2010. Yayın no. 276. Mayıs 2013.
- TBB. Bankalarımız 2012. Yayın no.294. Mayıs 2013.
- TBB. Bankalarımız 2013. Yayın no.304. Mayıs 2013.
- TBB. Bankalarımız 2015. Yayın no.314. Mayıs 2016.
- TCMB. Finansal İstikrar Raporu. Sayı 18. Mayıs 2014.
- TCMB. Finansal İstikrar Raporu. Sayı 19. Kasım 2014.
- TCMB, Enflasyon Hedefleri, <http://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TCMB+TR/TCMB+TR/Main+Menu/Para+Politikasi/Fiyat+Istikrari/Enflasyon+Hedefleri>
- TCMB, Para Politikası, Merkez Bankası Faiz Oranları, <http://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TCMB+TR/TCMB+TR/Main+Menu/Para+Politikasi/Merkez+Bankasi+Faiz+Oranlari>
- TCMB. "2015 Yılı Para ve Kur Politikası", TCMB Yayınları, Sayı 19, Ankara. Kasım 2014.
- VURAL, Umut. "Geleneksel Olmayan Para Politikalarının Yükselişi", TCMB Uzmanlık Yeterlilik Tezi, Ankara. Mart 2013.
- YÜCEMEMİŞ, Başak Tanınmış. Finansal İstikrarda Para Politikalarının Rolü. İstanbul: Derin Yayınları. 2011.